

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

25 – 26 листопада 2022 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

25 – 26 листопада 2022 р.

Київ
Видавництво НМУ ім. О. О. Богомольця

2022

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, 2022. – 278 с.

ISBN 978-617-7565-95-5

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Филипович Людмила Олександрівна – провідний науковий співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Технічні редактори:

Васюк Ірина Василівна – викладач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Лапутько Анна Валеріївна – викладач лаборант кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 4 від 01 грудня 2022 р.)

ISBN 978-617-7565-95-5

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2022

4. Jirák, J., Kopplová, B. 2009. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. 413 p. ISBN 978-80-7367-466-3.
5. Kódex kánonického práva. [s. a.], Retrieved from: http://www.intratext.com/IXT/SLK0042/_P4X.HTM
6. McQuail, D. 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. 448 p. ISBN 80-7178-200-9.
7. Meyrowitz, J. 2006. *Všude a nikde: Vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha: Karolinum, 2006, 341 p. ISBN 80-246-0905-3.
8. Musil, J. 2003. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. 261 p. ISBN 80-7220-157-3.
9. Opatrný, A. 1996. *Pastorační situace u nás: Analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 102 p. ISBN 80-7192-092-4.
10. Opatrný, A. Internet a pastorační práce. In: V. Nekvapil, R. Vévoda, R. 2008. *Média, kultura a náboženství*. Praha: Vyšší odborné školy publicistiky, 2008. 200 p. ISBN 9788090375727.
11. Pápežská rada pro kulturu. [s. a.], *Kde je tvój Boh?* Retrieved from: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/kde-je-tvoj-boh>
12. Thompson, J. B. 2004. *Média a modernita*. Praha: Karolinum, 2004. 218 p. ISBN 80-246-0652-6.
13. Vrabec, J., Jarab, J., Stanček, L. 1997. *Chodte aj vy do mojej vinice*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1997. 426 p. ISBN 80-7162-165-X.
14. Zasepa, T., Olekšák, P. 2006. *Internet a globalizácia: Antropologické aspekty*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2006. 210 p. ISBN 80-8084-092-X.

Мойсеєнко В. О., Шостка І. П., Тарченко Н. В.,
 НМУ імені О. О. Богомольця,
 moyseyenko_vo@ukr.net

ДУШПАСТИРСЬКА СЛУЖБА: ДОСВІД АРМІЙ СВІТУ ТА УКРАЇНИ

Військові священники – невід’ємна частина збройних сил більшості країн. Їх діяльність захищає міжнародне гуманітарне право. Згідно Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року, затримані особи медичного та духовного персоналу, щоб надавати допомогу військовополоненим, такими не вважаються, та можуть вільно виконувати свої обов’язки [1].

Військові священники існують в американських збройних силах з 1775 року – тоді Конгрес дозволив Армії брати капеланів на службу. В теперішній час в американській армії служить більше 5 000 капеланів, з яких 3300 в регулярних військах, 1650 в резерві. Вони представляють різні християнські конфесії, іудеїв, буддистів і, в невеликій кількості, мусульман. Згідно правил, капелани працюють в підрозділах, що знаходяться близько до лінії вогню [2].

В Федеративній Республіці Німеччині право військовослужбовців на задоволення релігійних потреб було закріплене в Конституції Веймарської

Республіки. Цю статтю без змін було перенесено до Конституції ФРН [3]. Німецькі капелани не є кадровими військовими, в мирний час не носять воєнну форму, за статусом прирівняні до чиновників. Діяльність військово-церковної служби фінансує переважно державний бюджет. Окрім богослужінь, священники проводять заняття з питань моралі, групові та індивідуальні бесіди, організують дозвілля, спілкуються з сім'ями військовослужбовців, опікуються дітьми. Капеланська служба в Канаді, подібно до американської, чітко регламентована [4]. Духовно-гуманітарною опікою відає Канадська Рада Комітету Церков. У Раді представлені такі віросповідання: Англійська Церква Канади, Баптистська Федерація Канади, Лютеранська Рада в Канаді. У Збройних силах Канади служить чимало громадян українського походження і часто греко-католицького віросповідання. Для них та їх сімей душпастирська опіка здійснюється римо-католицьким архієпископом. Під час Другої світової війни у збройних силах Канади діяло 4 православних капелани, і всі вони були за походженням українці. Пастирська опіка у Збройних силах Нідерландів започаткована указом королеви Вільгельміни 28 серпня 1914 р. Згідно з ним, було призначено 4 римо-католицьких і 8 протестантських військових капеланів. У 1947 р. встановлено правило: на 1500 солдатів має бути один протестантський і один католицький капелан. З 1994 р. в збройних силах Нідерландів існує Асоціація гуманістів, в якій капелани не належать до жодної релігійної конфесії, але надають військовослужбовцям духовну та моральну підтримку. Військовий рабинат Ізраїлю заснований у 1948 р. Ця структура підпорядковується Генштабу ЦАХАЛ. Рабини проводять релігійні служби, слідкують за дотриманням кашруту на кухні, утриманням синагоги та її інвентарю. Військові рабини не втручаються у процес виховання бійців – цим займаються особливі “офіцери з виховання”. Першим паростком майбутнього інституту капеланства в українських збройних силах можна вважати асоціацію християн-військовослужбовців, засновану в 1993 р. групою віруючих офіцерів. 12 травня 1994 року в Львові на науково-практичному симпозіум “Духовно-гуманітарні проблеми розбудови Збройних Сил України” була започаткована Міжцерковна рада з питань душпастирської роботи у збройних формуваннях України [6]. В 2000 році Управлінням духовно-патріотичного виховання військовослужбовців УПЦКП при Київській Духовній Академії були організовані богословські курси для офіцерів Міноборони та МВС України. Міноборони ставилося до діяльності священників у війську обережно, або індиферентно. Військово-церковне співробітництво активізувалося після Помаранчевої революції. До системної діяльності у цій сфері підштовхнуло прийняття Міноборони в 2006 р. директиви “Про впорядкування питань задоволення релігійних потреб військовослужбовців Збройних Сил України” [7]. Справжнє капеланство зародилося в Україні в 2013–2014 рр., розпочавшись на Революції Гідності. Перші військові капелани з'явилися де-факто стихійно, в середині потужного волонтерського руху. Свою службу вони розпочали, вийшовши разом і іншими протестувальниками на Майдани багатьох українських міст. Під час протестів вони часто виконували обов'язки священників, а, коли почалися сутички, допомагали медикам рятувати поранених. Капеланство тривалий час існувало в Україні на волонтерських засадах. В 2015 році

створено Синодальне управління військового духовенства УПЦКП, почалися планові ротації душпастирів на фронт. У капеланів з'явилася форма та шеврони. В 2016 р. Міноборони затвердило положення “Про службу військового духовенства”. В тому ж році з'явилися штатні посади капеланів – в Нацгвардії, а трохи згодом в ЗСУ. Але капеланська служба залишалася законодавчо не врегульованою. Після початку повномасштабної агресії РФ Президент пришвидшив реальне застосування розробленого Закону “Про Службу військового капеланства”, який офіційно набирав чинності з 1 липня 2022 року. Згідно букви нового закону, військовим капеланом може стати громадянин України, що є священнослужителем зареєстрованої в Україні релігійної організації та отримав від її управління дозвіл. Обов'язкова вища богословська освіта [8]. Військові капелани проходять навчання за спеціальною програмою підготовки в навчальному центрі ЗСУ, Нацгвардії та Держприкордонслужби.

Не дивлячись на недоторканість військових священників, про яку говорить Женевська конвенція, капелани потрапляли до російського полону, де разом з іншими військовослужбовцями проходили через важкі випробування. О. Василь Вирозуб, настоятель одеського Свято-Троїцького храму та протестантські капелани Олександр Чоків і Леонід Болгаров потрапили у полон разом із командою рятувального судна “Сапфір”, що 25 лютого вирушив до острова Зміїний забрати тіла прикордонників, які, як вважалося, загинули. Перебуваючи в полоні 68 днів, бранці пережили тривалі допити, знущання, тортури. Бути капеланом в українських реаліях – це, крім іншого, постійно займатися волонтерством. Українські капелани постійно навчаються. Військові священники проходять тренінги, які організують різні конфесії, міжконфесійні та світські гуманітарні організації. Як приклад – семінар “Долаючи лихо”, розроблений Інститутом Травм та Зцілення Американського Біблійного Товариства. В Україні служать капеланками й жінки. Під час війни капелани гинуть на полі бою, виконуючи свою місію до кінця. Капелан та парамедик Олег Марінченко з позивним “Архітектор” службу розпочав ще в 2014 р., – був одним із “кіборгів”, що захищали Донецький аеропорт. Загинув на Херсонщині від прямого попадання російської міни у бліндаж. Своїм тілом він закрив чотирьох бійців, врятувавши їх життя.

Таким чином, військові священники сьогодні допомагають ЗСУ боронити Україну.

Література:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
2. Your Chaplain and the Command Religius Program / Published in accordance with SECNAV INST 5430. – N. Y. : S. n., 1984. – 12 p.
3. Морозов П. Военно-церковная служба Бундесвера // Зарубежное военное обозрение. – 1996. – № 9. – С. 13-15.
4. National Defence. Canadian forces. Administrative orders: [Chaplains].

– 12.07.90.

5. Bezemer M. A. Pastoral Care in the Dutch military Forces. – Amsterdam: S. n., 1994. – 18 p.
6. Здіорук С. І., Яремчук В. Д. Духовно-гуманітарні аспекти стратегії розвитку військових формувань України. К., 1995.
7. Концепція душпастирської опіки у Збройних Силах України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskistyru/rada-u-spravah-dushpastirskoio-piki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/normativni-dokumenti-ta-metodichni-rekomendaczii/2014/07/08/konczepczyia-dushpastirskoi-opiki-u-zbrojnih-silah-ukraini/>.
8. Закон України Про Службу військового капеланства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>

Ханжи В. Б.,

Одеський національний медичний університет,
Vladkhan.od@ukr.net

ЛЮБОВ ЯК НАЙБІЛЬША ЗАПОВІДЬ ХРИСТА У ВЧЕННІ СВЯТИТЕЛЯ ЛУКИ КРИМСЬКОГО

Трактат “Наука і релігія” видатного діяча науки і релігії ХХ століття святиителя Луки Кримського (професора В. Ф. Войно-Ясенецького), написаний у 1954 р., має набагато ширшу проблематику, ніж та, яку можна собі уявити, просто прочитавши назву роботи. Низку розділів цієї праці присвячено осмисленню, мабуть, найбільшій темі філософсько-етичного та релігійного знання – теми любові. У цих тезах пропонується аналіз тлумачення ідеї гуманізму та поняття любові у вченні святиителя Луки.

Безпосередньому осмисленню обраної проблеми передує критика невірних з погляду християнства інтерпретацій ключових ідей цього віровчення [6] (наведу деякі з критичних зауважень, що озвучуються автором). По-перше, це стосується твердження, що мораль християнства нібито ґрунтується на принижуючих гідність людини ідеалах покірності силам, які домінують над нею, смирення з несправедливістю суспільного устрою, і нібито в ній присутні позиції відчаю та сумніву у підсумковому тріумфі добра над злом, що в результаті вкладає в морально-ідеологічний каркас християнства концепти рабства, пасивності та безпорадності.

Тут слід зазначити, що подібні тлумачення справді мали місце у філософській літературі. Так, у роботах німецького філософа Фрідріха Ніцше кинута, мабуть, найбільш радикальний виклик традиційній системі цінностей. Як одну зі своїх цілей мислитель-радикал висуває розвінчання ідеалів християнської моралі. Філософ пише, що християнські цінності історично були засобом самозбереження, адже в період свого формування християнство постійно зазнавало гонінь з боку влади Стародавнього Риму, а принципи співчуття, захисту слабких, смиренності (“Люби свого ближнього”, “Підстав другу щоку”) дозволяли певним чином пристосовуватися до життя в критичних умовах.